

Kolme tapaamista Antti Timosen kanssa

”Kontratan Mikin Antti Luusalimesta”. Näin lienee Antti Timonen esittänyt, kun Pertti Virtaranta aloittaa juuri näillä sanoilla Timosen esittelyn kirjassaan ”Kulttuurikuvia Karjalasta”. Tuosta Antin isän nimestä minulle syntyi kymmeniä vuosia sitten – kun tulin tuntemaan Irina Mihailovnan, hänen vanhemman siskonsa – kysymys, kummalla näistä sisaruksista on oikea isännimi. Nyt hiljattain, kun vastaan tuli Antin ja Irinan isän nimi Mikki, päätin ottaa asiasta selvää.

Lyhennetty nimi Mikki voi tarkoittaa Miikkulaa tai Nikolaita, mutta myös Mikkoa tai Miihkalia. Kumpi näistä on heidän isänsä oikea nimi? Varmistus täytyi etsiä kirkonkirjoista.

Kun tiesin, että Antti oli syntynyt v. 1915, tilasin tutkittavaksi metrickakirjan siltä vuodelta. Kävin läpi Kemin ujezdin Uhtuan seurakunnassa Luusalmen syntyneiden luettelon, mutta Antin nimeä, venäjäksi Andrei, ei löytynyt. Tutkin luettelon uudelleen etsien nyt hänen vanhempiensa nimiä, mutta nytäkään ei löytynyt eikä Nikolaita, Antin isän nimeä eikä Olkaa eli Oliskaa (näin P.V. kirjassa), hänen äitinsä nimeä. Merkitsin kuitenkin muistiini seuraavan tiedon: Luusalmen talonpojalle Nikifor Kontrativits Timofejevin ja hänen laillisen vaimon Aleksandra Markovnan perheeseen oli 14. 4.1915 syntynyt poika, joka kastattaessa sai nimen Antonij (vanhan ajanlaskun mukaan). Ristituattona oli ollut Aleksei Kontrativits Timofejev, Nikiforin veli. Varmistaakseni asiaa etsin ja löysin kirkonkirjasta vuodelta 1911 Antin siskon Irinan syntymäajan. Tässäkin tapauksessa lapsen vanhempien nimet olivat samat kuin Antonij -pojalle eli Irinan veljelle. Näin selvisi, että karjalaisittain lyhennettynä Antin ja Irinan isän nimi Mikki tarkoitti nimeä Niki-

for, että oikea heidän äidin nimi oli Aleksandra eikä Olka ja Antinkin oikea nimi oli Antonij eli karjalaksi Ontto.

Lasten vanhemmat olivat menneet naimisiin v. 1910; heidät vihittiin Uhtuan kirkossa 18.7.1910. Sulhanen Nikifor oli silloin 23-vuotias ja morsian Aleksandra 22-vuotias. Kirkonkirjoista löytyivät myös tiedot, että Nikifor oli syntynyt 9.2.1887 Luusalmen talonpojan Kontrat Konstantinovits Timofejevin perheessä ja Aleksandra 25.04.1888 Uhtuan talonpojan Mark Ivanovits Gavrijevin perheessä.

Milloin Ontto Nikiforovits Timofejevistä on tullut Antti Nikolajevits Timonen? Nähtävästi se tapahtui Suomessa, minne Antti äitinsä kanssa (isä oli kaatunut I maailmansodassa) muutti monien tuhansien karjalaisten joukossa v. 1922. Siellä hän ehti käydä kolmisen vuotta koulua ennen paluuta Karjalaan v.1925. Useampien, miltei kaikkien Suomesta palanneiden, nimet olivat siellä ollessa vaihtuneet. Esimerkiksi isäni oli Trofim Panfilov lähtiessään sille pako-reissulle Kenttijärvestä, mutta Suomesta palattuun - Tuomas Toivonen. Myöhemminä vuosina hän kyllä palautti etunimen Trofim, mutta sukunimi jäi Toivoseksi. Niin kuin näemme Ontto Timofejev palasi 10-vuotiaana Suomesta Antti Timosena ja sillä nimellä eli loppuikänsä.

Ensimmäisen kerran tapasin Antti Nikolajevits Timosen syyskuussa 1961. Olin silloin käymässä Jyskjärvestä vakavasti sairastavan isäni luona Petroskoissa, kun samaan aikaan potilashuoneeseen Tasavalan sairaalassa tulivat Antti Timonen ja Jaakko Rugojev He kävivät katsomassa sairasta isääni – vanhaa tuttua nuoruusvuosilta saakka. Tämä tapaaminen oli jäänyt

ei vain minun, vaan Antinkin muistiin. 16.01.1962 Kalevalan Kommunisti-lehdesä oli hänen kertomuksensa ”Kalevalan maalla”, jossa Antti kertoi Kalevalan piirin tapahtumista ja tulevaisuudesta sekä lausui hyviä sanoja isästään.

Seuraava tapaaminen Antin kanssa oli vasta 17 vuoden kuluttua, v. 1978. Olin silloin asunut jo muuttaman vuoden Petroskoissa. Tiesin hyvin Antti Timosen romaanin ”Me karjalaiset”, mutta kun en lukenut suomenkielisiä kirjoja, tuokin kirja jäi hankkimatta silloin, kun se oli saatavissa kirja-kaupoissa. Tämä ehkä johtui siitä, että vaikka osasin äidinkieltäni – vanhempani olivat Kalevalan piirin kanta – asukkaita – niin keskikoulun olin päättänyt Kalevalassa venäjän kielellä, Metsäteknillisen akatemian Leningradissa myös venäjän kielellä ja työelämässä oli käytössä vain venäjän kieli. Tuntui, ettei suomen kielellä ole suurta väliä. Äitini kanssa helposti pärjäsin sillä karjalan kielen sanavarastolla, jonka olin omaksunut lapsuusvuosina.

Mieleni muuttui, varsinkin sen jälkeen, kun kävin työmatkoille Pääjärvellä tutustumassa suomalaisen rakennusteknologiaan, rakennusmateriaaleihin, koneisiin jne. Minulle selvisi, ettei kielitaitoni ole sillä tasolla, jolla pystyy vapaasti hoitamaan työasioita. Ja kun olin päättänyt ruveta kehittämään suomen kielen taitoani, ”Me karjalaiset” oli se kirja, josta tämä opastus alkoi.

Soitin Antti Timosella, kerroin kuka olen, muistutin siitä tapaamisesta v.1961 sairaalassa ja sanoin, että haluaisin tavata. Hän kutsui minua käymään hänen kotona Sverdlovinkadulla.

Tämä toinen tapaaminen tapahtui toukokuussa 1978. Antti ja hänen vaimonsa Eliina ottivat minut hyvin vastaan. Kerroin heille lyhyesti elämästäni kouluvuosista

nykypäivään saakka. Kun sitten ”olin kiittänyt isäntäväkeä vieraanvaraisuudesta ja jo lähdössä kotiin, uskalsin pyytää Antilta ”Me karjalaiset” kirjan. Ja niin sain romaanin tekijältä lahjakirjan, jonka sisäkanteen Antti kirjoitti kauniin omistuskirjoituksen.

”Me karjalaiset” oli ensimmäinen kirja, jonka olen lukenut suomen kielellä. Alussa lukeminen eteni hitaasti. Kuitenkin kuukauden kuluessa olin lukenut kirjan alusta loppuun saakka. Sen jälkeen olen lukenut miltei kaikki Nikolai Jaakkolan, Jaakko Rugojevin, Ortjo Stepanovin, Pekka Pertun ja myös Antti Timosen teokset, mutta Me karjalaiset -romaanini oli ensimmäinen.

Kolmannen ja viimeisen kerran tapasin Antti Timosen v. 1990 - hänen hautajaisissaan. Olin saattamassa häntä hautausmaalle, kannoin hänen Leninin Isänmaallisen sodan kunniamerkkejä. Muistitilaisuudessa Kivatö -ravintolassa Ortjo Stepanov sanoi: ”Antti Timosen poismenoon päättyi Karjalan kaunokirjallisuuden kultainen kausi”.

Siitäkin on kulunut jo 15 vuotta, mutta tuntuu kuin se olisi tapahtunut vasta äsken. Mutta se vain tuntuu. Saman ikäisinä kuin Antti - niin kuin 75 vuotta olisi ollut elon rajana – siirtyivät tuonilmaisiin Pekka Perttu, 1992, Jaakko Rugojev, 1993. Vain Ortjo Stepanov eli kauemmin, kuoli muutama päivää vailla 78 vuoden ikäisenä, viimeisenä sen polven karjalaisista kirjailijoista, jotka kaikki olivat kansankirjailijoita, vaikka, valitettavasti, ei jokaiselle heistä valtaelimet sitä arvoneimeä virallisesti myöntäneetkään.

Palataan Antin sukujuuriin. Ensimmäinen, tiedossa oleva Luusalmen asukas oli Kozemka eli Kuzma Timofejev, joka asui siellä jo v.1678. Oliko Kuzman sukunimi Timofejev, vain tar-

koittiko se sitä, että Kuzman isän nimi oli Timofei? Sen vuoden kylien henkilöluettelossa on henkilöitä jolle oli lueteltu sekä isän nimet että sukunimet. Tässä tapauksessa kuitenkin oletan, että Kuzma Timofejev tarkoittaa, että Kuzman isän nimi oli Timofei. Voisiko olla, että sukunimi Timonen, joka kirkonkirjojen mukaan ennen pakoreissua Suomeen oli Timofejev, on lähtöisin juuri tästä Timofei-nimisestä henkilöstä, joka oli syntynyt noin neljäsatua vuotta sitten? Toivon, ettei voi, koska muinaisajoista miltei 1800-luvun puoliväliin Vienan Karjalassa jonkun sukuaaran esi-isän nimestä oli voinut tulla sukunimi sen jälkeläisille.

Ensimmäisen kerran sukunimi Timofejev löytyi

vasta vuoden 1834 väestönlaskennan tiedoista. Silloin Luusalmessa asui Timofei Prohoranpoika Timofejev, joka oli ensimmäisen Luusalmien asukkaana Kuzman Timofei isästä laskettuna jo seitsemännen polven jälkeläinen. Ei kuitenkin tämän Timofein nimestä ole syntynyt sukunimi Timofejev. Suku, johon kuuluu Antti Timonen, sai sukunimensä Prohoran Timofei-isältä, joka oli syntynyt Luusalmessa noin v. 1722. Tämä Timofei oli Kiprianin poika. Hänen vaimonaan oli siihen aikaan Rukajärven pogostan kuuluvan Piismalahden kylästä Matrena Zahareintytär. Heidän perheessään oli seitsemän lasta - kolme poikaa ja neljä tytärtä.

En halua väsyttää lukijaa syntymä- ja kuolinvuosilu-

vuilla, monilla kymmenillä nimillä, joita löytyi Antin sukujuurien selvittämistyössä. Haluan vain lyhyesti kertoa, että hän oli Timofein, Kuzman, Grigorein, Kiprianin, Timofein, Prohoran, Timofein, Konstantinan,

Kontratan, Nikiforan poika Anton, jonka me tunnemme nimellä Antti Timonen. Toukokuussa hän olisi täyttänyt 90 vuotta.

RUDOLF TOIVONEN
Petroskoi

• Vuokkiniemi-seuran arpajaisista Nurmeksessa päävoiton, Vuokkiniemen matkan (arvo 120 euroa) saanut **Veikko Huotarinen** on lahjoittanut voittonsa Vuokkiniemi-seura kautta Uhtuan kielipesälle.

■ ■ **KESÄJUHLIEN LAHTI.** Karjalan Liiton ja inkeriläisten kesäjuhlat toivat oman lisävärinsä satavuotisjuhliin viettävän Lahden kaupunkikuvaan kesä-heinäkuussa. Runsaslukuinen juhlarahvas sai nauttia kauniista säästä ja monipuolisesta ohjelmasta. Kyykänlyönti kuului perinteisesti molempien juhlien ohjelmaan.

■ **EU, Suomi ja Venäjä** satsaavat Vienan runokielten kehittämiseen yht. 280 000 euroa. Hankelistalta mainittakoon esimerkkeinä Ortjo Stepanovin kirjailijamuseo (Hailola) ja Kalevalan mediakeskus, mikäli heinäkuussa käynnistetyn kv. projektin kaavailut toteutuvat.

■ **Suuperän rajanylityspaikka** Kuusamon kohdalla avataan kuluvan vuoden lopulla, kertoo Karjalan Sanomat rajanylityspaikkojen kunnostusta koskevassa uutisessaan (KS nro 30). Jos näin tapahtuu, matkustus Vienan pohjoisosiin, Pääjärvelle ja Kiestinkiin helpottuu tuntuvasti.

■ VETELYS ■

(vienan Uhtuan murteella)

Kehnoko lienöy tyreyttän taivahan tuona kesänä, kun Petrunkpäivän jälkeh, päivä kuin päivä, vihmuo tsihuutti. Kun ei heinätoista tolkkuo tullut, niin Uhtuon Jousiniemen akat Tröpelin Iro ta Makrin Man'u lähettih marjah. Vihmu kuin korvosta kuato, mutta Iro iessä ta Man'u perässä juoksuajassa mäntih Röhön tietä Ylimmäistä Uhutjärvie kohti.

Tuuhon järvenrannan venehvalkamoh, hyö veneh löyvettih samanmoisena kuin kevätyn jälkeh oli jätetty. Siinä ylempänä, vuaran rintieissä, kasvo mahtava kuusi. Kuusen alta Iro kävi pari verkkuo, mit oli jo kevyällä jätetty heinämiehille vereksen särpimen suantie varoin. Kuni Vienassa eletti karjalaiset, ei selkosessa kavottu verkot eikä venehet. Soutuassah järven yli hyö välillä matatessa muutamah niemeh lasetti verkkoset. Verekset oli saatava marjatielläki.

Siinä kämpän iessä, keittyässah tsujuo, hyö kuivatth liikomärät vuattiehki.

Siitähän kämpän takua, käjen ulottuivilta, alko suo. Tuuhon suon laitah, Iro virkko:

- Terveh, suo somani. Lamminsilmit läikähelkyäÖ

- Joučenpari joikahuta, meijät tervehtulleheksi...jatkoj Man'u.

Lammelta, mi oli suon kesellä, tervehti heitä tuttu joučenpereh kloong.... kloong...

Vihma oli loppun. Luonto hurmasi lapseh kesän kauneutellah. Joka suunnalla rusotti keltasena hillo-lakkoja. Luonto oli ylimmilläh.

Iro läksi poimimah vasempua laitaa suata, a Man'u oi kieta. Vähitellen marjavakat alko täytyö. Kilpa kävi. Ikäh on Karjalassa kilpa, ken on ken.

Poimittuah vakan puolillah, Man'u oikasi selkyäh. Häntä kummassutti se, että Iro, mi läksi poimimah vasenta suon laitua, on tullut poimimah hänen puolellah. Tuossahan pen-

sahan takana kyykkiey nenä muassa. Jo miun marjikkuo kahmiu. Tämä otti jo Man'un vihalla.

- Ka, vietävä. Oh, sie piessaÖtuhahhti Man'u.

Ja hiän alko poimie semmosella vauhilla, min ičestäh sai irti.

Kanervikosta kuulu tuhahtelu. Iro se sielä kiiretiy.

- Ka, eikö sielä omalla laijalla ollutkana marjua, kun tänne piti tulla? kysy Man'u suoristuassah selkyä. Muutaman askelehen piässä seiso kontie.

Totta Man'u tosissah pölästy, kun marjavakka kirposi muaha. Mitä lienöy yrittän änkyttyä, no iäntä ei kuulun. Kontie rauhallisesti nuoli leukakarvojah kiirehtimättä. Man'u eini huomannu, kun hänellä kusi pirahhti, mi kassutti puksut ta sukat. Tuo toi jo tolallah Man'un, ta kun hiän karjahti, niin, että kuusikko ulvahti:

- Vetelys! Piessahaini! Siekö tänne ilvehtimäh...

O-hoh. Tepsihän jo viimeinki. Kontie älähti, pyörähti taaksepäin, ta kun alko sukie kuusikko kohti, sammalehet vain taivahalla lenti.

Mi siula sielä hätänä, huhui Iro ta läksi tulomah Man'un luo.

- Kontion vetelys...

Tuossa tuokivossa hiän muisti, miten ennen muinoin luajittih näissä näissä tapahuksissa. Man'u sieppasi hamehen helmat ylös ta pyörähytti pal' l'ahan persien pakokontietä kohen mi pakeni kuusikko kohti. Lienöykö kontio kaččon jällelläh päin, no Man'u plässi suolla ta hoki:

- Tässä, tässä siula vetelys...

Siih kerkesi Iroki tulla. Yhessä hyö manasi pakoh mäniä kontieta. Naiset kačottih tyytyväisinä täysijä marjavakkoja. Ylen lujaseh hyö nakrettih tällä kontion kujehella.

(Toimituksen arkistosta. (Kirj. Veikko Pällinen, 1991 Kalevala)